

Andria

Didascalía

Periocha G. Sulpici Apollinaris

- [-10] Sorōrem falsō crēditam meretrīculae
[-9] Genere Andriae, Glycerium, vitiat Pamphilus
[-8] Gravidāque factā dat fidem, uxōrem sibi
[-7] Fore hanc; namque aliam pater ēī dēsponderat,
[-6] Gnātam Chremētis, atque ut amōrem comperit,
[-5] Simulat futūrās nūptiās, cupiēns suos
[-4] Quid habēret animī filius cognōscere.
[-3] Dāvī suāsū nōn repugnat Pamphilus.
[-2] Sed ex Glyceriō nātum ut vīdit puerulum
[-1] Chremēs, recūsāt nūptiās, generum abdicat.
[0] Hanc Pamphilō, aliam dat Charīnō conjugem.

Prolog

- [1] [PROLOGUS]: Poēta cum primum animum ad scribendum appulit,
[2] id sibi negōtī crēdidit solum dari,
[3] populō ut placērent quās fēcisset fābulās.
[4] vērū aliter ēvenīre multō intellegit;
[5] nam in prōlogis scribendis operam abūtitur,
[6] nōn quī argūmentum nārret sed quī malevolī
[7] veteris poētae maledictis respondeat.
[8] nunc quam rem vitiō dent quaesō animum advortite.
[9] Menander fēcit Andriam et Perinthiam.
[10] quī utramvis rēctē nōrit ambās nōverit:
[11] nōn ita dissimilī sunt argūmentō, et tamen
[12] dissimilī ōrātiōne sunt factae ac stilō.
[13] quae convēnere in Andriam ex Perinthiā
[14] fatētur trānstulisse atque ūsum prō suis.
[15] id isti vituperant factum atque in eō disputant
[16] contāminārī nōn decēre fābulās.
[17] faciuntne intellegendō ut nīl intellegant?
[18] quī cum hunc accūsant, Naevium Plautum Ennium
[19] accūsant quōs hic noster auctōrēs habet,
[20] quōrum aemulārī exoptat nēglegentiam
[21] potius quam istōrum obscuram dīligentiam.
[22] dehinc ut quiēscant porrō moneō et dēsinant
[23] male dīcere, malefacta nē nōscant sua.
[24] favēte, adeste aequō animō et rem cognōscite,
[25] ut pernōscātis ecquid speī sit relīcūm,
[26] posthāc quās faciet dē integrō cōmoediās,
[27] spectandae an exigendae sint vōbīs prius.

Akt I

Simo Sosia

- [28] [SIMO SENEX]: Vōs istaec intrō auferte: abīte. Sōsia,
[29] adēs dum: paucīs tē volō. dictum putā:
[30] [SOSIA LIBERTUS]: nempe ut cūrentur rēctē haec? immō aliud. quid est
[31] quod tibi mea ars efficere hōc possit amplius?
[32] [SIMO SENEX]: nīl istāc opus est arte ad hanc rem quam parō,
[33] sed eīs quās semper in tē intellēxī sitās,
[34] fidē et taciturnitātē. exspectō quid velīs.
[35] ego postquam tē ēmī, ā parvulō ut semper tibi
[36] apud mē jūsta et clēmēns fuerit servitus
[37] scīs. fēcī ex servō ut essēs libertus mihi,
[38] proptereā quod servībās liberāliter:
[39] quod habuī summum pretium persolvī tibi.
[40] [SOSIA LIBERTUS]: in memoriā habeō. haud mūtō factum. gaudeō
[41] sī tibi quid fēcī aut faciō quod placeat, Simō,
[42] et id grātum fuisse advorsum tē habeō grātiā.
[43] sed hoc mihi molestumst; nam istaec commemorātiō
[44] quasi exprobrātiōst immemoris benefici.
[45] quīn tū ūnō verbō dīc quid est quod mē velīs.
[46] [SIMO SENEX]: ita faciam. hoc primum in hāc rē praedicō tibi:
[47] quās crēdis esse hās nōn sunt vērae nūptiae.
nuptials.
[48] [SOSIA LIBERTUS]: cūr simulās igitur? rem omnem ā principiō audiēs:
[49] [SIMO SENEX]: eō pactō et gnāti vītam et cōnsilium meum
[50] cognōscēs et quid facere in hāc rē tē velim.
[51] nam is postquam excessit ex ephēbīs, Sōsia, et
[52] librius vivendī fuit potestās (nam antea
[53] quī scīre possēs aut ingenium nōscere,
[54] dum aetās metus magister prohibēbant? itast.)
[55] quod plērīque omnēs faciunt adulēscēntulī,
[56] ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equōs
[57] alere aut canēs ad vēnandum aut ad philosophōs,
[58] hōrum ille nīl ēgregiē praeter cētera
[59] studēbat et tamen omnia haec mediōcriter.
[60] gaudēbam. nōn injuriā; nam id arbitror
[61] [SOSIA LIBERTUS]: apprimē in vītā esse ūtile, ut nēquid nimis.
[62] [SIMO SENEX]: sīc vīta erat: facile omnīs perferre ac patī;
[63] cum quibus erat cumque ūnā īs sēsē dēdere,
[64] eōrum obsequī studiīs, adversus nēminī,
[65] numquam praepōnēs sē illīs; ita ut facillimē
[66] sine invidiā laudem inveniās et amicōs parēs.
[67] [SOSIA LIBERTUS]: sapienter vītam instituit; namque hōc tempore
[68] obsequium amicōs, vērītās odium parit.
[69] [SIMO SENEX]: intereā mulier quaedam abhinc triennium
[70] ex Andrō commigrāvit hūc vicīniae,
[71] inopiā et cognātōrum nēglegentiā
[72] coacta, ēgregiā fōrmā atque aetate integrā.
[73] [SOSIA LIBERTUS]: ei! vereor nēquid Andria apportet malī!
[74] [SIMO SENEX]: primō haec pudicē vītam parcē ac dūriter

[75] agēbat, lānā et tēlā victum quaeritāns;
[76] sed postquam amāns accessit pretium pollicēns
[77] ūnus et item alter, ita ut ingeniumst omnium
[78] hominum ab labōre prōclīve ad libīdinem,
[79] accēpit condiōnem, dehinc quaestum occipit.
[80] quī tum illam amābant forte, ita ut fit, filium
[81] perdūxere illūc, sēcum ut ūnā esset, meum.
[82] egomet continuō mēcum 'certē captus est:
[83] habetr'. observābam māne illōrum servulōs
[84] venientis aut abeuntis: rogitābam 'heus puer,
[85] dīc sōdēs, quis herī Chrýsidem habuit? ' nam Andriae
for
[86] illi id erat nōmen. teneō. Phaedrum aut Cliniam
[87] dīcēbant aut Nicēratum; nam hī trēs simul
[88] amābant. 'eho quid Pamphilus? i' 'quid? symbolam
'what?
[89] dedit, cēnāvit.' gaudēbam. item aliō diē
[90] quaerēbam: comperiēbam nīl ad Pamphilum
[91] quicquam attinēre. enimvērō spectātum satis
[92] putābam et magnum exemplum continentiae;
[93] nam quī cum ingeniīs cōflīctātur ejus modī
[94] neque commovētur animus in eā rē tamen,
[95] sciās posse habēre jam ipsum suae vitae modum.
[96] cum id mihi placēbat tum ūnō ōre omnēs omnia
[97] bona dīcere et laudāre fortūnās meās,
[98] quī gnātum habērem tālī ingeniō praeditum.
[99] quid verbis opus est? hāc fāmā impulsus Chremēs
[100] ultrō ad mē vēnit, ūnicam gnātam suam
[101] cum dōte summā filiō uxōrem ut daret.
[102] placuit: dēspondī. hic nūptiis dictust diēs.
[103] [SOSIA LIBERTUS]: quid obstat cur nōn vērae fiant? audiēs.
[104] [SIMO SENEX]: fermē in diēbus paucis quibus haec ācta sunt
[105] Chrýsis vīcina haec moritur. ō factum bene!
[106] [SOSIA LIBERTUS]: beāsti; eī metuī ā Chrýside. ibi tum filius
[107] [SIMO SENEX]: cum illis quī amābant Chrýsidem ūnā aderat frequēns;
[108] cūrābat ūnā fūnus; trīstis interim,
[109] nōnumquam collacrimābat. placuit tum id mihi.
[110] sīc cōgitābam 'hic parvae cōsuētūdinis
[111] causa hujus mortem tam fert familiāriter:
[112] quid sī ipse amāset? quid hic mihi faciet patrī? '
[113] haec ego putābam esse omnia hūmānī ingeni
[114] mānsuētique animī officia. quid multīs moror?
[115] egomet quoque ejus causā in fūnus prōdeō,
[116] nīl suspicāns etiam malī. hem quid id est? sciēs.
[117] effertur; īmus. intereā inter mulierēs
[118] quae ibi aderant forte ūnam aspiciō adulēscēntulam
[119] formā. . . bonā fortasse. et vultū, Sōsia,
[120] adeō modestō, adeō venustō ut nīl suprā.
[121] quia tum mihi lāmentārī praeter cēterās
[122] vīsast et quia erat fōrmā praeter cēterās
[123] honestā ac liberālī, accēdō ad pedisequās,
[124] quae sit rogō: sorōrem esse ajunt Chrýsidis.
[125] percussit ilicō animum. attāt hoc illud est,

[126] hinc illae lacrumae, haec illast misericordia.

[127] [SOSIA LIBERTUS]: quam timeō quōrsūm ēvādās! fūnus interim

[128] [SIMO SENEX]: prōcēdit: sequimur; ad sepulcrum vēnimus;

[129] in ignem impositast; flētur. intereā haec soror

[130] quam dīxī ad flammam accessit imprudentius,

[131] satis cum periclō. ibi tum exanimātus Pamphilus

[132] bene dissimulātum amōrem et cēlātum indicat:

[133] accurrit; mediam mulierem complectitur:

[134] 'mea Glycerium,' inquit 'quid agis? cūr tē is perditum? '

[135] tum illa, ut cōsuētum facile amōrem cernerēs,

[136] rejēcit sē in eum flēns quam familiāriter!

[137] [SOSIA LIBERTUS]: quid aīs? redeō inde irātus atque aegrē ferēns;

[138] [SIMO SENEX]: nec satis ad objūrgandum causae. diceret

[139] 'quid fēcī? quid commeruī aut peccāvī, pater?

[140] quae sēsē in ignem inicere voluit, prohibuī

[141] servāvī.' honesta ōrātiōst. rēctē putās;

[142] [SOSIA LIBERTUS]: nam sī illum objūrgēs vītae quī auxilium tulit,

[143] quid faciās illī quī dederit damnum aut malum?

[144] [SIMO SENEX]: vēnit Chremēs postrīdiē ad mē clāmitāns:

[145] indignum facinus; comperisse Pamphilum

[146] prō uxōre habēre hanc peregrīnam. ego illud sēdulō

[147] negāre factum. ille īstat factum. dēnique

[148] ita tum discēdō ab illō, ut quī sē filiam

[149] neget datūrum. nōn tū ibi gnātum. . . ? nē haec quidem

[150] satis vehemēns causa ad objūrgandum. quī? cedo.

[151] 'tūte ipse hīs rēbus finem praescriptī, pater:

[152] prope adest cum aliēnō mōre vivendumst mihi:

[153] sine nunc meō mē vīvere intereā modō.'

[154] [SOSIA LIBERTUS]: quī igitur relictus est objūrgandī locus?

[155] [SIMO SENEX]: sī propter amōrem uxōrem nōlet dūcere:

[156] ea primum ab illō animum advortenda injūriast;

[157] et nunc id operam dō, ut per falsās nūptiās

[158] vēra objūrgandī causa sit, sī dēneget;

[159] simul scelerātus Dāvus sī quid cōsili

[160] habet, ut cōsūmat nunc cum nīl obsint dolī;

[161] quem ego crēdō manibus pedibusque obnīxē omnia

[162] factūrum, magis id adeō mihi ut incommodet

[163] quam ut obsequātur gnātō. quāpropter? rogās?

[164] mala mēns, malus animus. quem quidem ego sī sēnsērō. . .

[165] sed quid opust verbīs? sīn ēveniat quod volō,

[166] in Pamphilō ut nīl sit morae, restat Chremēs

[167] cui mī expūrgandus est: et spērō cōnfore.

[168] nunc tuumst officium hās bene ut assimulēs nūptiās,

[169] perterrefaciās Dāvum, observēs filium

[170] quid agat, quid cum illō cōsili captet. sat est:

[171] [SOSIA LIBERTUS]: cūrābō. eāmus nūnciam intrō: ī prae, sequar.

Simo Davus

[172] [SIMO SENEX]: **Nōn dubiumst** quīn **uxōrem nōlit** **filius**;
[173] **ita Dāvum** modo **timēre sēnsī**, ubi **nūptiās**
[174] **futūrās esse** **audīvit**. sed ipse **exit** forās.
[175] [DAVUS SERVUS]: **mīrābar** hoc sī sīc **abīret** et **erī** semper **lēnitās**
[176] **verēbar** quōrsum **ēvāderet**.
[177] quī postquam **audierat** nōn **datum irī** **filiō uxōrem suō**,
[178] numquam cuiquam nostrum **verbum fēcīt** neque id aegrē **tulit**.
[179] [SIMO SENEX]: **at nunc faciet** neque, ut **opīnor**, sine **tuō magnō malō**.
[180] [DAVUS SERVUS]: **id voluit** nōs sīc **necopīnantis dūcī falsō gaudiō**,
[181] **spērantis jam āmōtō metū**, **interōscitantis opprimī**,
[182] **ne esset spatium cōgitandī** ad **disturbandās nūptiās**:
[183] **astūtē. carnufex** quae **loquitur?** **erus est** neque **prōvīderam**.
[184] [SIMO SENEX]: **Dāve. hem** quid **est?** eho dum ad mē. quid hic **vult?** quid **ais?** quā dē **rē?** **rogās?**
[185] **meum gnātum rūmor est** **amāre**. id **populus cūrat** scilicet.
[186] **hoccin agis** an nōn? ego **vērō istūc**. sed nunc ea mē **exquīrere**
[187] **inīquī patris est**; nam quod antehāc **fēcīt** nīl ad mē **attinet**.
[188] dum **tempus** ad eam **rem tulit**, **sīvī** **animum ut explēret suum**;
[189] nunc hic **diēs aliam vītā dēfert**, **aliōs mōrēs postulat**:
[190] dehinc **postulō** sive **aequumst** tē **ōrō**, **Dāve**, ut **redeat** jam in **viam**.
[191] hoc quid **sit?** **omnēs** qui **amant** graviter sibi **darī uxōrem** ferunt.
[192] [DAVUS SERVUS]: **ita ajunt**. tum sīquis **magistrum cēpit** ad eam **rem improbum**,
[193] [SIMO SENEX]: **ipsum animum aegrōtum** ad **dēteriōrem partem plērumque applicat**.
[194] [DAVUS SERVUS]: nōn hercle **intellegō**. nōn? hem. nōn: **Dāvus sum**, nōn **Oedipus**.
[195] [SIMO SENEX]: **nempe ergō apertē vīs** quae **restant** mē **loquī?** sānē quidem.
[196] sī **sēnsērō** hodiē quicquam in hīs tē **nūptiīs**
[197] **fallāciae cōnārī** quō **fiant** minus,
[198] aut **velle** in eā **rē ostendī** quam **sīs callidus**,
[199] **verberibus caesum** tē in **pistrīnum**, **Dāve**, **dēdam** usque ad **necem**,
[200] eā **lēge** atque **ōmine** ut, sī tē inde **exēmerim**, ego **prō tē molam**.
[201] quid, hoc **intellexit?** an nōndum etiam nē hoc quidem? immō **callidē**:
[202] [DAVUS SERVUS]: **ita apertē ipsam rem** modo **locutus** nīl circum **itiōne ūsus ēs**.
[203] [SIMO SENEX]: **ubivīs** **facilius passus sim** quam in hāc **rē** mē **dēlūdier**.
[204] [DAVUS SERVUS]: **bona verba**, **quaesō!** **irridēs?** nīl mē **fallis**. **ēdicō** tibi:
[205] [SIMO SENEX]: **nē temere faciās**; neque tū **haud dicās** tibi nōn **praedictum: cavē!**

Davus

[206] [DAVUS SERVUS]: **Enimvērō, Dāve**, nīl **locīst sēgnitiae** neque **socordiae**,
[207] quantum **intellēxī** modo **senis sententiam** dē **nūptiīs**:
[208] quae sī nōn **āstū prōvidentur**, mē aut **erum pessum dabunt**.
[209] nec quid **agam certumst**, Pamphilumne **adjūtem** an **auscultem senī**.
[210] sī illum **relinquō**, ejus **vītae timeō**; sīn **opitulōr**, hujus **minās**,
[211] cui **verba dare** **difficilest**: **prīmum** jam dē **amōre** hoc **comperit**;
[212] mē **infēnsus** **servat nēquam** **faciam nūptiīs fallāciam**.
[213] sī **sēnsērīt**, **perīi**: aut sī **lubitum fuerit**, **causam cēperit**
[214] quō **jūre** quāque **injūriā praecipitem** in **pistrīnum dabit**.
[215] ad haec **mala** hoc mī **accēdit** etiam: haec **Andria**,
[216] sī ista **uxor** sive **amicast**, **gravidā** ē Pamphilōst.
[217] **audīreque** eōrumst **operae pretium audāciam**
[218] (nam **inceptiōst āmentium**, **haud amantium**):
[219] quidquid **peperisset dēcrēvērunt tollere**.

[220] et fingunt quandam inter sē nunc fallāciam
[221] cīvem Atticam esse hanc: 'fuit ōlim quīdam senex
[222] mercātor; nāvem is frēgit apud Andrum īnsulam;
[223] is obiit mortem.' ibi tum hanc ējectam Chrýsidis
[224] patrem recēpisse orbam parvam. fābulae!
[225] miquidem hercle nōn fit vērī simile; atque ipsīs commentum placet.
[226] sed Mýsis ab eā ēgreditur. at ego hinc mē ad forum ut
[227] conveniam Pamphilum, nē dē hāc rē pater imprudentem opprimat.

Mysis

[228] [MYSIS ANCILLA]: Audīvī, Archylis, jamdūdum: Lesbiam addūcī jubēs.
[229] sānē pol illa tēmulentast mulier et temerāria
[230] nec satis digna cui committās primō partū mulierem.
[231] tamen eam addūcam? importūnitatem spectāte aniculae
[232] quia compōtrix ejus est. dī, date facultātem obsecrō
[233] huic pariendī atque illī in aliīs potius peccandī locum.
[234] sed quidnam Pamphilum exanimātum videō? vereor quid siet.
[235] opperiar, ut sciam num quidnam haec turba trīstitiae afferat.

Pamphilus Mysis

[236] [PAMPHILUS ADULESCENS]: Hoccinest hūmānum factū aut inceptū? hoccin officium patris?
[237] [MYSIS ANCILLA]: quid illud est? prō deum fidem quid est, sī haec nōn contumēliast?
[238] [PAMPHILUS ADULESCENS]: uxōrem dēcrērat dare sēsē mī hodiē: nōnne oportuit
[239] praescisse mē ante? nōnne prius comunicātum oportuit?
[240] [MYSIS ANCILLA]: miseram mē, quod verbum audiō!
[241] [PAMPHILUS ADULESCENS]: quid? Chremēs, quī dēnegārat sē commissūrum mihi
[242] gnātam suam uxōrem, id mūtāvit quia mē immūtātum videt?
[243] itane obstinātē operam dat ut mē ā Glyceriō miserum abstrahat?
[244] quod sī fit pereō funditus.
[245] adeōn hominem esse invenustum aut infēlicem quemquam ut ego sum!
[246] prō deum atque hominum fidem!
[247] nūllōn ego Chremētis pactō affinitātem effugere poterō?
[248] quot modīs contemptus sprētus! facta trānsacta omnia. hem
[249] repudiātus repetor. quam ob rem? nisi sī id est quod suspicor:
[250] aliquid mōnstri alunt: ea quoniam nēminī obtrūdī potest,
[251] itur ad mē. ōrātiō haec mē miseram exanimāvit metū.
[252] nam quid ego dīcam dē patre? āh
[253] tantamne rem tam nēglegenter agere! praeteriēns modo
[254] mī apud forum 'uxor tibi dūcendast, Pamphile, hodiēi' inquit: 'parā,
[255] abi domum.' id mihi vīsust dīcere 'abi citō ac suspende tē.'
[256] obstipui. cēnsēn mē verbum potuisse ūllum prōloquī? aut
[257] ūllam causam, ineptam saltem falsam inīquam? obmūtui.
[258] quod sī ego rescissem id prius, quid facerem sīquis nunc mē roget:
[259] aliquid facerem ut hoc nē facerem. sed nunc quid primum exsequar?
[260] tot mē impediunt cūrae, quae meum animum dīvorsae trahunt:
[261] amor, misericordia hujus, nūptiarum sollicitātiō,
[262] tum patris pudor, quī mē tam lēnī passus est animō usque adhūc
[263] quae meō cumque animō lubitumst facere. eīne ego ut advorser? ei mihi!
[264] incertumst quid agam. misera timeō 'incertum' hoc quōrsus accidat.
[265] [MYSIS ANCILLA]: sed nunc peropust aut hunc cum ipsā aut dē illā aliquid mē advorsum hunc loquī:
[266] dum in dubiōst animus, paulō mōmentō hūc vel illūc impellitur.

[267] [PAMPHILUS ADULESCENS]: quis hic loquitur? Mýsis, salvē. ō salvē, Pamphile. quid agit? rogās?
[268] [MYSIS ANCILLA]: labōrat ē dolōre atque ex hōc misera sollicitast, diem
[269] quia ōlim in hunc sunt cōstitūtae nūptiae. tum autem hoc timet,
[270] nē dēserās sē. egone istūc cōnārī queam?
[271] [PAMPHILUS ADULESCENS]: egon propter mē illam dēcipī miseram sinam,
[272] quae mihi suum animum atque omnem vītam crēdidit,
[273] quam ego animō ēgregiē cāram prō uxōre habuerim?
[274] bene et pudicē ejus doctum atque ēductum sinam
[275] coāctum egestāte ingenium immūtārier?
[276] nōn faciam. haud verear sī in tē sōlō sit situm;
[277] [MYSIS ANCILLA]: sed vim ut queās ferre. adeōn mē ignāvum putās,
[278] [PAMPHILUS ADULESCENS]: adeōn porrō ingrātum aut inhūmānum aut ferum,
[279] ut neque mē cōsuētūdō neque amor neque pudor
[280] commoveat neque commoneat ut servem fidem?
[281] [MYSIS ANCILLA]: ūnum hoc sciō, hanc meritam esse ut memor essēs suī.
[282] [PAMPHILUS ADULESCENS]: memor essem? ō Mýsis Mýsis, etiam nunc mihi
[283] scripta illa dicta sunt in animō Chrýsidis
[284] dē Glyceriō. jam fermē moriēns mē vocat:
[285] accessī; vōs sēmōtae: nōs sōlī: incipit
[286] 'mī Pamphile, hujus fōrmam atque aetātem vidēs,
[287] nec clam tē est quam illī nunc utraeque inūtilēs
[288] et ad pudicitiam et ad rem tūtandam sient.
[289] quod ego per hanc tē dexteram et genium tuum,
[290] per tuam fidem perque hujus sōlitūdinem
[291] tē obtestor nē abs tē hanc sēgregēs neu dēserās.
[292] sī tē in germānī frātris dīlēxī locō
[293] sive haec tē solum semper fēcīt maximī
[294] seu tibi mōrigeria fuit in rēbus omnibus,
[295] tē istī virum dō, amicum tūtōrem patrem;
[296] bona nostra haec tibi permittō et tuae mandō fidē.'
[297] hanc mī in manum dat; mors continuō ipsam occupat.
[298] accēpī: acceptam servābō. ita spērō quidem.
[299] sed cūr tū abīs ab illā? obstetricem accersō. properā. atque audīn?
[300] verbum ūnum cave dē nūptiīs, nē ad morbum hoc etiam. . . teneō.

Akt II

Charinus Byrria Pamphilus

[301] [CHARINUS ADULESCENS]: Quid ais, Byrria? daturne illa Pamphilō hodiē nūptum? sic est.
[302] quī scīs? apud forum modo ē Dāvō audīvī. ei miserō mihi!
[303] ut animus in spē atque in timōre usque antehāc attentus fuit,
[304] ita, postquam adēpta spēs est, lassus cūrā cōfectus stupet.
[305] [BYRRIA SERVUS]: quaesō edepol, Charīne, quoniam nōn potest id fierī quod vīs,
[306] id velīs quod possit. nīl volō aliud nisi Philūmenam. āh
[307] quantō satiust tē id dare operam quī istum amōrem ex animō āmoveās,
[308] quam id loquī quō magis libidō frūstrā incendātur tua!
[309] [CHARINUS ADULESCENS]: facile omnēs cum valēmus rēcta cōsilia aegrōtis damus.
[310] tū sī hīc sis aliter sentiās. age age, ut libet. sed Pamphilum
[311] videō. omnia experīrī certumst prius quam pereō. quid hic agit?
[312] ipsum hunc ōrābō, huic supplicābō, amōrem huic nārrābō meum:
[313] crēdō impetrābō ut aliquot saltem nūptiīs prōdat diēs:

[314] intereā fiet aliquid, spērō. id 'aliquid' nīl est. Byrria,
 [315] quid tibi vidētur? adeōn ad eum? quidnī? sī nīl impetrēs,
 [316] [BYRRIA SERVUS]: ut tē arbitrētur sibi parātum moechum, sī illam dūxerit.
 [317] [CHARINUS ADULESCENS]: abin hinc in malam rem cum suspīciōne istāc, scelus?
 [318] [PAMPHILUS ADULESCENS]: Charinum videō. salvē. ō salvē, Pamphile:
 [319] [CHARINUS ADULESCENS]: ad tē adveniō spem salutem auxilium cōsiliū expetēs.
 [320] [PAMPHILUS ADULESCENS]: neque pol cōsiliū locum habeo neque ad auxilium cōpiam.
 [321] sed istūc quidnamst? hodiē uxōrem dūcis? ajunt. Pamphile,
 [322] [CHARINUS ADULESCENS]: sī id facis, hodiē postrēmum mē vidēs. quid ita? ei mihi,
 [323] vereor dīcere: huic dīc quaesō, Byrria. ego dīcam. quid est?
 [324] [BYRRIA SERVUS]: spōnsam hic tuam amat. nē iste haud mēcum sentit. eho dum dīc mihi:
 [325] [PAMPHILUS ADULESCENS]: numquidnam amplius tibi cum illā fuit, Charīne? āh, Pamphile,
 [326] [CHARINUS ADULESCENS]: nīl. quam vellem! nunc tē per amicitiam et per amōrem obsecrō,
 [327] princīpiō ut nē dūcās. dabō equidem operam. sed sī id nōn potest
 [328] aut tibi nūptiae hae sunt cordī, cordī! saltem aliquot diēs
 [329] prōfer, dum proficiāscor aliquō nē videam. audī nūnciam:
 [330] [PAMPHILUS ADULESCENS]: ego, Charīne, nē utiquam officium liberī esse hominis putō,
 [331] cum is nīl mereat, postulāre id grātiaē appōnī sibi.
 [332] nūptiās effugere ego istās mālō quam tū adipiscier.
 [333] [CHARINUS ADULESCENS]: reddidistī animum. nunc sīquid potes aut tū aut hic Byrria,
 [334] [PAMPHILUS ADULESCENS]: facite fingite invenite efficite quī dētur tibi;
 [335] ego id agam mihi quī nē dētur. sat habeo. Dāvum optimē
 [336] video, cujus cōsiliō frētus sum. at tū hercle haud quicquam mihi,
 [337] [CHARINUS ADULESCENS]: nisi ea quae nīl opus sunt scīre. fugin hinc? ego vērō ac libēns.

Davus Charinus Pamphilus

[338] [DAVUS SERVUS]: Dī bonī, bonī quid portō? sed ubi inveniam Pamphilum,
 [339] ut metum in quō nunc est adimam atque expleam animum gaudiō?
 [340] [CHARINUS ADULESCENS]: laetus est nescioquid. nīl est: nōndum haec rescivit mala.
 [341] [DAVUS SERVUS]: quem ego nunc crēdō, sī jam audierit sibi parātās nūptiās
 [342] [CHARINUS ADULESCENS]: audīn tu illum? tōtō mē oppidō exanimātum quaerere.
 [343] [DAVUS SERVUS]: sed ubi quaeram? quō nunc primum intendam? cessās colloquī?
 [344] abeo. Dāve, adēs resiste. quis homōst quī mē. . . ? ō Pamphile,
 [345] tē ipsum quaerō. eugae, Charīne! ambō opportunē: vōs volō.
 [346] [PAMPHILUS ADULESCENS]: Dāve, perīi. quīn tū hoc audī. interiī. quid timeās sciō.
 [347] mea quidem hercle certē in dubiō vītast. et quid tū, sciō.
 [348] nūptiae mī. . . etsī sciō? hodiē. . . obtundis, tam etsī intellegō?
 [349] [DAVUS SERVUS]: id pavēs nē dūcās tū illam; tū autem ut dūcās. rem tenēs.
 [350] [PAMPHILUS ADULESCENS]: istūc ipsum. atque istūc ipsum nīl periclist: mē vidē.
 [351] obsecrō tē, quam primum hōc mē liberā miserum metū. em
 [352] [DAVUS SERVUS]: liberō: uxōrem tibi nōn dat jam Chremēs. quī scīs? sciō.
 [353] tuus pater modo mēprehendit: ait tibi uxōrem dare
 [354] hodiē, item alia multa quae nunc nōn est nārrandī locus.
 [355] continuō ad tē properāns percurrō ad forum ut dīcam haec tibi.
 [356] ubi tē nōn inveniō ibi ēscendō in quendam excelsum locum,
 [357] circumspiciō: nusquam. forte ibi hujus videō Byrriam;
 [358] rogo: negat vīdisse. mihi molestum; quid agam cōgitō.
 [359] redeuntī intereā ex ipsā rē mī incidit suspīciō 'hem
 [360] paululum obsōnī; ipsus trīstis; dē imprōvisō nūptiae:
 [361] nōn cohaerent.' quōrsum nam istūc? ego mē continuō ad Chremem.
 [362] cum illō adveniō, sōlitūdō ante ōstium: jam id gaudeō.

[363] [CHARINUS ADULESCENS]: **rēctē dīcis. perge. maneō. intereā intrō ire nēminem**
 [364] [DAVUS SERVUS]: **videō, exire nēminem; mātṛonam nūllam in aedibus,**
 [365] **nīl ōrnātī, nīl tumultī: accessī; intrō aspexī. sciō:**
 [366] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **magnum signum. num videntur convenire haec nūptiīs?**
 [367] **nōn opīnor, Dāve. 'opīnor' nārrās? nōn rēctē accipis:**
 [368] [DAVUS SERVUS]: **certa rēs est. etiam puerum inde abiēns convēnī Chremī:**
 [369] **holera et pisciculōs minūtōs ferre obolō in cēnam senī.**
 [370] [CHARINUS ADULESCENS]: **liberātus sum hodiē, Dāve, tuā operā. ac nūllus quidem.**
 [371] **quid ita? nempe huic prōrsus illam nōn dat. rīdiculum caput,**
 [372] [DAVUS SERVUS]: **quasi necesse sit, sī huic nōn dat, tē illam uxōrem dūcere,**
 [373] **nisi vidēs, nisi senis amicōs ōrās, ambīs. bene monēs:**
 [374] [CHARINUS ADULESCENS]: **ībō, etsī hercle saepe jam mē spēs haec frūstrāst. valē.**

Pamphilus Davus

[375] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Quid igitur sibi vult pater? cūr simulat? ego dīcam tibi.**
 [376] [DAVUS SERVUS]: **sī id suscēseat nunc quia nōn det tibi uxōrem Chremēs,**
 [377] **ipsus sibi esse injūrius videātur, neque id injūriā,**
 [378] **prius quam tuum ut sēsē habeat animum ad nūptiās perspexerit:**
 [379] **sed sī tū negāris dūcere, ibi culpam in tē trānsferet:**
 [380] **tum illae turbae fient. quidvis patiar. pater est, Pamphile:**
 [381] **difficilest. tum haec sōlast mulier. dictum factum invēnerit**
 [382] **aliquam causam quam ob rem ēiciat oppidō. ēiciat? cito.**
 [383] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **cedo igitur quid faciam, Dāve? dīc tē ductūrum. hem. quid est?**
 [384] **egon dīcam? cūr nōn? numquam faciam. nē negā.**
 [385] **suādēre nōlī. ex eā rē quid fiat vidē.**
 [386] **ut ab illā exclūdar, hōc conclūdar. nōn itast.**
 [387] [DAVUS SERVUS]: **nempe hoc sic esse opīnor: dictūrum patrem**
 [388] **'dūcās volō hodiē uxōrem'; tū 'dūcamī' inquiēs:**
 [389] **cedo quid jūrgābit tēcum? hīc reddēs omnia.**
 [390] **quae nunc sunt certa cōnsilia, incerta ut sient**
 [391] **sine omnī periclō. nam hoc haud dubiumst quīn Chremēs**
 [392] **tibi nōn det gnātam; nec tū eā causā minuerīs**
 [393] **haec quae facis, nē is mūtet suam sententiam.**
 [394] **patrī dīc velle, ut, cum velit, tibi jūre irāscī nōn queat.**
 [395] **nam quod tū spērēs 'prōpulsābō facile uxōrem hīs mōribus;**
 [396] **dabit nēmōi': inveniet inopem potius quam tē corrumpī sinat.**
 [397] **sed sī tē aequō animō ferre accipiet, nēglegentem fēceris;**
 [398] **aliām ōtiōsus quaeret: intereā aliquid acciderit bonī.**
 [399] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **itan crēdis? haud dubium id quidemst. vide quō mē indūcās. quīn tacēs?**
 [400] **dīcam. puerum autem nē rescīscat mī esse ex illā cautiōst;**
 [401] **nam pollicitus sum susceptūrum. ō facinus audāx! hanc fidem**
 [402] **sibi mē obsecrāvit, quī sē scīret nōn dēsertūrum, ut darem.**
 [403] [DAVUS SERVUS]: **cūrābitur. sed pater adest. cave tē esse trīstem sentiat.**

Simo Davus Pamphilus

[404] [SIMO SENEX]: **Revīsō quid agant aut quid captent cōnsilī.**
 [405] [DAVUS SERVUS]: **hic nunc nōn dubitat quīn tē ductūrum negēs.**
 [406] **venit meditātus alicunde ex sōlō locō:**
 [407] **ōrātiōnem spērat invēnisse sē**
 [408] **quī differat tē: proin tū fac apud tē ut siēs.**
 [409] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **modo ut possim, Dāve! crēde inquam hoc mihi, Pamphile,**

[410] [DAVUS SERVUS]: numquam hodiē tēcum commūtātūrum patrem
[411] ūnum esse verbum, sī tē dīcēs dūcere.

Byrria Simo Davus Pamphilus

[412] [BYRRRIA SERVUS]: Erus mē relictīs rēbus jussit Pamphilum
[413] hodiē observāre, ut quid ageret dē nūptiīs
[414] scīrem: id propterea nunc hunc venientem sequor.
[415] ipsum adeō praestō videō cum Dāvō: hoc agam.
[416] [SIMO SENEX]: utrumque adesse videō. em servā. Pamphile.
[417] [DAVUS SERVUS]: quasi dē imprōvisō respice ad eum. ehem pater.
[418] probē. hodiē uxōrem dūcās, ut dīxī, volō.
[419] [BYRRRIA SERVUS]: nunc nostrae timeō partī quid hic respondeat.
[420] [PAMPHILUS ADULESCENS]: neque istic neque alibī tibi erit usquam in mē mora. hem.
[421] [DAVUS SERVUS]: obmūtuit. quid dīxit? facis ut tē decet,
[422] [SIMO SENEX]: cum istūc quod postulō impetrō cum grātiā.
[423] [DAVUS SERVUS]: sum vērus? erus, quantum audiō, uxōre excidit.
[424] [SIMO SENEX]: ī nūnciam intrō, nē in morā, cum opus sit, siēs.
[425] [PAMPHILUS ADULESCENS]: eō. nūllāne in rē esse cuiquam hominī fidem!
[426] [BYRRRIA SERVUS]: vērum illud verbumst, vulgō quod dīcī solet,
[427] omnis sibi malle melius esse quam alterī.
[428] ego illam vīdī: virginem fōrmā bonā
[429] meminī vidērī: quō aequior sum Pamphilō,
[430] sī sē illam in somnīs quam illum amplectī māluit.
[431] renūtiābō, ut prō hōc malō mihi det malum.

Davus Simo

[432] [DAVUS SERVUS]: Hic nunc mē crēdit aliquam sibi fallāciam
[433] portāre et eā mē hīc restitisse grātiā.
[434] [SIMO SENEX]: quid Dāvus nārrat? aegrē quicquam nunc quidem.
[435] nīlne? hem. nīl prōrsus. atquī exspectābam quidem.
[436] [DAVUS SERVUS]: praeter spem ēvēnit, sentiō: hoc male habet virum.
[437] [SIMO SENEX]: potin ēs mihi vērum dīcere? nīl facilius.
[438] num illī molestae quippiam hae sunt nūptiae
[439] propter hujusce hospitāi cōsuētūdinem?
[440] [DAVUS SERVUS]: nīl hercle; aut, sī adeō, bīduist aut trīduī
[441] haec sollicitūdō: nōstī? deinde dēsinet.
[442] etenim ipsus sēcum eam rem reputāvit viā.
[443] [SIMO SENEX]: laudō. dum licitumst ēī dumque aetās tulit,
[444] [DAVUS SERVUS]: amāvit; tum id clam: cāvit nē umquam infāmiae
[445] ea rēs sibi esset, ut virum fortem decet.
[446] nunc uxōre opus est: animum ad uxōrem appulit.
[447] [SIMO SENEX]: subtristis vīsus est esse aliquantum mihi.
[448] [DAVUS SERVUS]: nīl propter hanc rem, sed est quod suscēnsset tibi.
[449] [SIMO SENEX]: quidnamst? puerilest. quid id est? nīl. quīn dīc, quid est?
[450] [DAVUS SERVUS]: aīt nimium parcē facere sūmptum. mēne? tē.
[451] ‘vixi’ inquit ‘drachumis est obsōnātum decem:
[452] nōn filiō vidētur uxōrem dare.
[453] quemi’ inquit ‘vocābō ad cēnam meōrum aequālium
[454] potissimum nunc? ’ et, quod dīcendum hīc siet,
and,
[455] tū quoque perparcē nimium: nōn laudō. tacē.

[456] **commōvī.** ego istaec rēctē ut **fiant viderō.**
[457] [SIMO SENEX]: **quidnam hoc est rēi?** quid hic **vult veterātor** sibi?
[458] **nam sī hic malīst** quicquam, em illīc **est** huic **reī** caput.

Akt III

Mysis Simo Davus Lesbia (glycerium)

[459] [MYSIS ANCILLA]: **Ita pol** quidem **rēs est,** ut **dixit, Lesbia:**
[460] **fidēlem** haud fermē **mulierī** **inveniās** **virum.**
[461] [SIMO SENEX]: **ab Andriāst ancilla** haec. quid **nārrās?** ita **est.**
[462] [MYSIS ANCILLA]: **sed hic Pamphilus.** . . quid **dicit?** **firmāvit fidem.** hem.
[463] [DAVUS SERVUS]: **utinam** aut hic **surdus** aut haec **mūta** **facta sit!**
[464] [MYSIS ANCILLA]: **nam quod peperisset** **jussit tolli.** ō **Juppiter,**
[465] [SIMO SENEX]: **quid ego audiō?** **āctumst,** siquidem haec **vēra** **praedicat.**
[466] [LESBIA OBSTETRIX]: **bonum ingenium** **nārrās** **adulēscētis.** **optimum**
[467] [MYSIS ANCILLA]: **sed sequere** mē intrō, nē in **morā** illī **sīs.** **sequor.**
[468] [DAVUS SERVUS]: **quod remedium** nunc huic **malō** **inveniam?** quid hoc?
[469] [SIMO SENEX]: **adeōn est dēmēns?** ex **peregrinā?** jam **sciō:** āh
[470] **vix tandem sēnsī stolidus.** quid hic **sēnsisse** ait?
[471] **haec primum affertur** jam mī ab hōc **fallācia:**
[472] **hanc simulant parere,** quō **Chremētem** **absterreant.**
[473] [GLYCERIUM MULIER]: **Jūnō Lūcina,** fer **opem,** **servā** mē, **obsecrō.**
[474] [SIMO SENEX]: **hui tam citō?** **rīdiculum:** postquam ante **ōstium**
[475] **mē audīvit stāre,** **appropriat.** nōn sat commodē
[476] **dīvīsa sunt** temporibus tibi, **Dāve,** haec. mihīn?
[477] **num immemorēs** **discipulī?** ego quid **nārrās** **nesciō.**
[478] **hicin mē sī imparātum** in **vērīs** **nūptiis**
[479] **adortus esset,** quōs mihi **lūdōs** **redderet!**
[480] **nunc hujus periclō** **fit,** ego in **portū** **nāvigō.**

Lesbia Simo Davus

[481] [LESBIA OBSTETRIX]: **Adhūc, Archylis,** quae **assolent** quaeque **oportent**
[482] **signa** esse ad **salūtem,** **omnia** huic **esse videō.**
[483] **nunc primum fac** istaec **lavet;** postē deinde,
[484] **quod jussī darī** **bibere** et quantum **imperāvī,**
[485] **date;** mox ego hūc **revortor.**
[486] **per ecastor scītus** **puer est** **nātus Pamphilō.**
[487] **deōs quaesō** ut **sit superstes,** quandoquidem ipsest **ingeniō bonō,**
[488] **cumque huic est veritus** **optimae** **adulēscētī** **facere injūriam.**
[489] [SIMO SENEX]: **vel hoc quis crēdat,** quī tē **nōrit,** abs tē **esse ortum?** quidnam id **est?**
[490] **nōn imperābat** cōram quid **opus** **factō** **esset** **puerperae,**
[491] **sed postquam ēgressast,** illīs quae **sunt** intus **clāmat** dē **viā**
[492] **ō Dāve,** itan **contemnōr** abs tē? aut itane tandem **idōneus**
[493] **tibi videor** esse quem tam apertē **fallere** **incipiās** **dolīs?**
[494] **saltem accūrātē,** ut **metuī** **videar** certē, sī **resciverim.**
[495] [DAVUS SERVUS]: **certē hercle** nunc hic sē **ipsus** **fallit,** haud ego. **ēdixīn** tibi,
[496] [SIMO SENEX]: **interminātus** **sum** nē **facērēs?** num **veritus?** quid **rē** **tulit?**
[497] **crēdōn** tibi hoc nunc, **peperisse** hanc ē Pamphilō?
[498] [DAVUS SERVUS]: **teneō** quid **erret** et quid **agam** **habeō.** quid **tacēs?**
[499] **quid crēdās?** quasi nōn tibi **renūntiāta** **sint** haec sic **fore.**
[500] [SIMO SENEX]: **mihīn quisquam?** eho an tūte **intellexit** **assimulāriēr?** **irrīdeor.**

[501] [DAVUS SERVUS]: **renūntiātumst;** nam quī istaec tibi **incidit suspiciō?**

[502] [SIMO SENEX]: **quī? quia tē nōram.** quasi tū **dīcās factum id cōnsiliō meō.**

[503] **certē enim sciō.** nōn satis mē **pernōstī** etiam **quālis sim, Simō.**

[504] **egon tē? sed sīquid tibi nārrāre occēpī,** continuō **darī**

[505] [DAVUS SERVUS]: **tibi verba cēnsēs falsō,** itaque hercle nīl jam **muttīre audeō.**

[506] [SIMO SENEX]: **hoc ego sciō ūnum,** nēminem **peperisse hīc. intellexti;**

[507] [DAVUS SERVUS]: **sed nīlō sētius referētur** mox hūc **puer** ante **ōstium.**

[508] **id ego jam nunc tibi, ere, renūntiō futūrum,** ut **sīs sciēs,**

[509] **nē tū hoc posterius dīcās** Dāvī **factum cōnsiliō** aut **dolīs.**

[510] **prōrsus ā mē opīniōnem** hanc **tuam** esse ego **āmōtam volō.**

[511] [SIMO SENEX]: **unde id scīs? audīvī** et **crēdō: multa concurrunt** simul

[512] [DAVUS SERVUS]: **quī conjectūram** hanc nunc **faciō.** jam prius haec sē ē Pamphilō

[513] **gravidam dīxit esse: inventumst falsum.** nunc, postquam **videt**

[514] **nūptiās domī apparārī, missast ancilla** ilicō

[515] **obstetricem accersitum** ad eam et **puerum** ut **afferret** simul.

[516] **hoc nisi fit, puerum** ut tū **videās,** nīl **moventur nūptiae.**

[517] [SIMO SENEX]: **quid aīs? cum intellēxerās**

[518] **id cōnsilium capere,** cūr nōn **dīxtī** extemplō Pamphilō?

[519] [DAVUS SERVUS]: **quis igitur eum ab illā abstrāxit** nisi ego? nam **omnēs** nōs quidem

[520] **scīmus** quam miserē hanc **amārit:** nunc sibi **uxōrem expetit.**

[521] **postrēmō id mihi dā negōtī;** tū tamen **īdem** hās **nūptiās**

[522] **perge facere** ita ut **facis,** et id **spērō** **adjūtūrōs deōs.**

[523] [SIMO SENEX]: **immō abī** intrō: ibi mē **opperīre** et quod **parātō opus** est **parā.**

[524] **nōn impulit** mē haec nunc omnīnō ut **crēderem;**

[525] **atque haud sciō** an quae **dīxit sint vēra omnia,**

[526] **sed parvī pendō:** illud mihi **multō maximumst**

[527] **quod mihi pollicitust ipsus gnātus.** nunc Chremem

[528] **conveniam, ōrābō** gnātō **uxōrem: sī impetrō,**

[529] **quid aliās mālim** quam hodiē hās **fieri nūptiās?**

[530] **nam gnātus** quod **pollicitust,** haud **dubiumst** mihi, id

[531] **sī nōlit,** quīn eum **meritō possim cōgere.**

[532] **atque adeō in ipsō tempore** eccum **ipsum** obviam.

Simo Chremes

[533] [SIMO SENEX]: **Jubeō** Chremētem. . . ō tē **ipsum** quaerēbam. et ego tē. **optātō advenīs.**

[534] [CHARINUS ADULESCENS]: **aliquot** mē **adiērunt,** ex tē **audītum** quī **aibant** hodiē **filiam**

[535] **meam nūbere tuō gnātō;** id **vīsō** tūne an illī **īnsāniant.**

[536] [SIMO SENEX]: **auscultā pauca:** et quid ego tē **velim** et tū quod **quaeris sciēs.**

[537] [CHARINUS ADULESCENS]: **auscultō: loquere quid velīs.**

[538] [SIMO SENEX]: **per tē deōs ōrō** et **nostram amīcitiam, Chremē,**

[539] **quae incepta ā parvīs** cum **aetāte accrēvit** simul,

[540] **perque ūnicam gnātam tuam** et **gnātum meum,**

[541] **cujus tibi potestās summa servandī datur,**

[542] **ut mē adjuvēs** in hāc **rē** atque ita utī **nūptiae**

[543] **fuerant futūrae, fiant.** āh nē mē **obsecrā:**

[544] [CHARINUS ADULESCENS]: **quasi hoc tē ōrandō ā mē impetrāre oporteat.**

[545] **alium** esse **cēnsēs** nunc mē atque ōlim cum **dabam?**

[546] **sī in remst** utrique ut **fiant, accersī jubē;**

[547] **sed sī ex eā rē plūs malīst** quam **commodī**

[548] **utrique, id ōrō tē in commūne** ut **cōsulās,**

[549] **quasi sī illa tua sit** Pamphilique ego **sim pater.**

[550] [SIMO SENEX]: immō ita volō itaque postulō ut fiat, Chremē,
 [551] neque postulem abs tē nī ipsa rēs moneat. quid est?
 [552] irae sunt inter Glycerium et gnātum. audiō.
 [553] ita magnae ut spērem posse āvellī. fābulae!
 [554] profectō sīc est. sīc hercle ut dīcam tibi:
 [555] [CHARINUS ADULESCENS]: amantium irae amōris integrātiōst.
 [556] [SIMO SENEX]: em id tē ōrō ut ante eāmus, dum tempus datur
 [557] dumque ejus libidō occlūsast contumēliis,
 [558] prius quam hārum scelera et lacrimae cōfictae dolīs
 [559] reddūcunt animum aegrōtum ad misericordiam,
 [560] uxōrem dēmus. spērō cōsuētūdine et
 [561] conjugio liberālī dēvinctum, Chremē,
 [562] dehinc facile ex illīs sēsē ēmersūrum malīs.
 [563] [CHARINUS ADULESCENS]: tibi ita hoc vidētur; at ego nōn posse arbitror
 [564] neque illum hanc perpetuō habēre neque mē perpetī.
 [565] [SIMO SENEX]: quī scīs ergō istūc, nisi perīclum fēcerīs?
 [566] [CHARINUS ADULESCENS]: at istūc perīclum in filiā fierī gravest.
 [567] [SIMO SENEX]: nempe incommoditās dēnique hūc omnis redit
 [568] sī ēveniat, quod dī prohibeant, discessiō.
 [569] at sī corrigitur, quot commoditātēs vidē:
 [570] prīncipiō amicō filium restituerīs,
 [571] tibi generum firmum et filiae inveniēs virum.
 [572] [CHARINUS ADULESCENS]: quid istīc? sī ita istūc animum induxtī esse ūtile,
 [573] nōlō tibi ūllum commodum in mē claudier.
 [574] [SIMO SENEX]: meritō tē semper maximī fēcī, Chremē.
 [575] [CHARINUS ADULESCENS]: sed quid aīs? quid? quī scīs eōs nunc discordāre inter sē?
 [576] [SIMO SENEX]: ipso mihi Dāvus, quī intimust eōrum cōsiliīs, dixit;
 [577] et is mihi suādet nūptiās quantum queam ut mātūrem.
 [578] num cēnsēs faceret, filium nisi scīret eadem haec velle?
 [579] tūte adeō jam ejus verba audiēs heus! ēvocāte hūc Dāvum
 [580] atque eccum videō ipsum forās exīre. Ad tē ibam. quidnamst?

Davus Simo Chremes

[581] [DAVUS SERVUS]: cūr uxor nōn accersitur? jam advesperāscit. audīn?
 [582] [SIMO SENEX]: ego dūdum nōn nīl veritus sum, Dāve, abs tē nē facerēs idem
 [583] quod vulgus servōrum solet, dolīs ut mē dēlūderēs
 [584] propterea quod amat filius. egon istūc facerem? crēdidī,
 [585] idque adeō metuēns vōs cēlāvī quod nunc dīcam. quid? sciēs;
 [586] nam propemodum habeō jam fidem. tandem cognōstī quī siem?
 [587] nōn fuerant nūptiae futūrae. quid? nōn? sed eā grātiā
 [588] simulāvī vōs ut pertemptārem. quid aīs? sīc rēs est. vidē:
 [589] [DAVUS SERVUS]: numquam istūc quīvī ego intellegere. vāh cōsiliū callidum!
 [590] [SIMO SENEX]: hoc audī: ut hinc tē intrō ire jussī, opportunē hic fit mī obviam. hem
 [591] [DAVUS SERVUS]: numnam perīmus? nārrō huic quae tū dūdum nārrāstī mihi.
 [592] quidnam audiō? gnātam ut det ōrō vixque id exōrō. occidī. hem
 [593] [SIMO SENEX]: quid dīxtī? optimē inquam factum. nunc per hunc nūllast mora.
 [594] [CHARINUS ADULESCENS]: domum modo ibō, ut appārētur dīcam, atque hūc renūntiō.
 [595] [SIMO SENEX]: nunc tē ōrō, Dāve, quoniam sōlus mī effēcistī hās nūptiās
 [596] [DAVUS SERVUS]: ego vērō sōlus. corrīgere mihi gnātum porrō ēnītere.
 [597] faciam hercle sēdulō. potēs nunc, dum animus irritātus est.
 [598] quiescās. age igitur, ubi nunc est ipso? mīrum nī domist.

[599] [SIMO SENEX]: **ibō** ad eum atque eadem haec quae tibi **dixi** **dīcam** itidem illi. **nūllus** sum.
 [600] [DAVUS SERVUS]: **quid** **causaest** quīn hinc in **pistrīnum** **rēctā** **proficīscar** **viā?**
 [601] **nīl** **est** **precī** **locī** **relictum**: jam **perturbāvī** omnia:
 [602] **erum** **fefellī**; in **nūptiās** **conjēcī** **erilem** filium;
 [603] **fēcī** hodiē ut **fierent**, **inspērante** hōc atque **invītō** Pamphilō.
 [604] **em** **āstūtiās!** quod sī **quīēssem**, nīl **ēvēnisset** **malī**.
 [605] **sed** **eccum** **ipsum** **videō**: **occidī**.
 [606] **utinam** **mī** **esset** aliquid hīc quō nunc **mē** **praecipitem** **darem!**

Pamphilus Davus

[607] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Ubi** **ille** **est** **scelus** quī **perdidit** **mē?** **periī**. atque hoc **cōnfiteor** **jūre**
 [608] **mī** **obtigisse**, quandoquidem tam **iners**, tam **nūllī** **cōnsilī** **sum**.
 [609] **servōn** **fortūnās** **meās** **mē** **commisisse** **futilī!**
 [610] **ego** **pretium** ob **stultitiam** **ferō**: **sed** **inultum** numquam id **auferet**.
 [611] [DAVUS SERVUS]: **posthāc** **incolumem** sat **scio** **fore** **mē** nunc sī **dēvītō** hoc **malum**.
 [612] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nam** **quid** **ego** nunc **dīcam** **patrī?** **negābōn** **velle** **mē**, modo
 [613] quī **sum** **pollicitus** **dūcere?** quā **audāciā** id **facere** **audeam?**
 [614] **nec** **quid** nunc **mē** **faciam** **sciō**. **nec** mequidem, atque id **ago** **sēdulō**.
 [615] [DAVUS SERVUS]: **dīcam** aliquid **mē** **inventūrum**, ut huic **malō** **aliquam** **prōductem** **moram**.
 [616] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **ōh!** **vīsus** **sum** eho dum, **bone** **vir**, **quid** **aīs?** **viden** **mē** **cōnsillīs** **tuīs**
 [617] **miserum** **impeditum** **esse?** at jam **expediam**. **expediēs?** **certē**, **Pamphile**.
 [618] **nempe** ut modo. **immō** **melius** **spērō**. **ōh** tibi **ego** ut **crēdam**, **furcifer?**
 [619] **tū** **rem** **impeditam** et **perditam** **restituās?** **em** quō **frētus** **sim**,
 [620] quī **mē** hodiē ex **tranquillissimā** **rē** **conjēcistī** in **nūptiās**.
 [621] **an** **nōn** **dixi** **esse** hoc **futūrum?** **dixtī**. **quid** **meritus** **crucem**.
 [622] [DAVUS SERVUS]: **sed** **sine** paululum ad **mē** **redeam**: jam aliquid **dispiciam**. ei mihi,
 [623] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **cum** **nōn** **habeō** **spatium** ut **dē** **tē** **sūmam** **supplicium** ut **volō!**
 [624] **namque** hoc **tempus** **praecavēre** mihi **mē**, **haud** **tē** **ulciscī** **sinit**.

Akt IV

Charinus Pamphilus Davus

[625] [CHARINUS ADULESCENS]: **Hoccinest** **crēdibile** aut **memorābile**,
 [626] **tanta** **vēcordia** **innāta** cuiquam ut **siet**
 [627] ut **malīs** **gaudeant** atque ex **incommodīs**
 [628] **alterius** **sua** ut **comparent** **commoda?** **āh**
 [629] **idnest** **vērūm?** **immō** id **est** **genus** **hominum** **pessumum** in
 [630] **dēnegandō** **modō** quīs **pudor** paulum **adest**;
 [631] **post** ubī **tempus** **prōmissa** jam **perficī**,
 [632] **tum** **coāctī** **necessāriō** **sē** **aperiunt**,
 [633] **et** **timent** et tamen **rēs** **premit** **dēnegāre**;
 [634] **ibi** **tum** **eōrum** **impudentissima** **ōrātiōst**
 [635] ‘**quis** **tu** **ēs?** **quis** **mihi** **ēs?** **cūr** **meam** **tibi?** **heus**
 [636] **proximus** **sum** **egomet** **mihi.**’
 [637] **at** **tamen** ‘**ubi** **fidēs?**’ **sī** **rogēs**,
 if
 [638] **nīl** **pudēt** hīc, **ubi** **opus**; **illī** **ubi**
 [638a] **nīl** **opust**, **ibī** **verentur**.
 [639] **sed** **quid** **agam?** **adeōn** ad eum et cum **eō** **injūriam** hanc **expostulem?**
 [640] **ingeram** **mala** **multa?** atque aliquis **dīcat** ‘**nīl** **prōmōveris**’:
 [641] **multum**: **molestus** **certē** **eī** **fuerō** atque **animō** **mōrem** **gesserō**.

[642] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Charīne**, et mē et tē **imprūdēns**, nisi quid dī respiciunt, perdidī.

[643] [CHARINUS ADULESCENS]: itane **‘imprūdēns’?** tandem **inventast causa: solvistī fidem.**

[644] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **quid ‘tandemi’?** etiamnunc mē **dūcere** istīs **dictīs postulās?**

[645] **quid istūc est?** postquam mē **amāre dīxī, complacitast tibi.**

[646] [CHARINUS ADULESCENS]: **heu mē miserum** quī **tuum animum ex animō spectāvī meō!**

[647] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **falsus ēs.** nōn tibi sat **esse** hoc **solidum vīsumst gaudium,**

[648] [CHARINUS ADULESCENS]: **nisi mē lactāssēs amantem** et **falsā spē prōdūcerēs?**

[649] **habeās. habeam?** āh **nescīs quantīs in malīs vorser miser**

[650] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **quantāsque hic suis cōsiliis** mihi **cōnflāvit sollicitudinēs**

[651] **meus carnufex.** quid istūc tam **mīrumst** dē tē sī **exemplum capit?**

[652] **haud istūc dīcās, sī cognōrīs** vel mē vel **amōrem meum.**

[653] [CHARINUS ADULESCENS]: **scio: cum patre altercāstī** dūdum et is nunc propterea tibi

[654] **suscēnsset** nec tē **quīvit hodiē cōgere** illam ut **dūcerēs.**

[655] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **immō etiam, quō tū minus scīs aerumnās meās,**

[656] **hae nūptiae** nōn **apparābantur** mihi

[657] **nec postulābat** nunc quisquam **uxōrem dare.**

[658] [CHARINUS ADULESCENS]: **scio: tū coactus tuā voluntāte ēs. manē:**

[659] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nōndum scīs. sciō** equidem illam **ductūrum esse tē.**

[660] **cūr mē ēnicās?** hoc **audī:** numquam **dēstitit**

[661] **īnstāre** ut **dīcerem mē ductūrum patrī;**

[662] **suādēre ōrāre** usque adeō **dōnec perpulit.**

[663] [CHARINUS ADULESCENS]: **quis homō istūc? Dāvus. . . Dāvus?** **interturbat.** quam ob **rem?** **nescio;**

[664] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nisi mihi deōs** satis **sciō** fuisse **īrātōs** quī **auscultāverim.**

[665] [CHARINUS ADULESCENS]: **factum hoc est, Dāve? factum.** hem quid **aīs?** **scelus!**

[666] **at tibi dī dignum factīs exitium duint!**

[667] **eho dīc mī, sī omnēs** hunc **conjectum** in **nūptiās**

[668] **inimīcī vellent,** quod nisi hoc **cōnsilium darent?**

[669] [DAVUS SERVUS]: **dēceptus sum,** at nōn **dēfetigātus. sciō.**

[670] **hāc nōn successit, aliā adoriēmur viā:**

[671] **nisi sī id putās,** quia **prīmō prōcessit** parum,

[672] **nōn posse** jam ad **salūtem convortī** hoc **malum.**

[673] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **immō etiam; nam satis crēdō,** sī **advigilāveris,**

[674] **ex ūnīs geminās** mihi **cōficiēs nūptiās.**

[675] [DAVUS SERVUS]: **ego, Pamphile,** hoc tibi **prō serviō dēbeō,**

[676] **cōnārī** manibus **pedibus noctēsque et diēs,**

[677] **capitis perīclum adīre,** dum **prōsim** tibi;

[678] **tuumst,** sīquid **praeter spem ēvenit,** mī **ignōscere.**

[679] **parum succēdit** quod **agō;** at **faciō sēdulō.**

[680] **vel melius tūte reperī,** mē **missum face.**

[681] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **cupiō: restitue** in quem mē **accēpistī locum.**

[682] [DAVUS SERVUS]: **faciam.** at jam hōc **opust.** em. . . sed **mane; concrepuīt ā Glyceriō ōstium.**

[683] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **nīl ad tē. quaerō.** hem nuncin **dēmum?** at jam hoc tibi **inventum dabō.**

Mysis Pamphilus Charinus Davus

[684] [MYSIS ANCILLA]: **Jam ubi ubi erit, inventum** tibi **cūrābō** et **mēcum adductum**

[685] **tuum** Pamphilum: modo tū, **anime mī,** **nōlī tē mācerāre.**

[686] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **Mýsis.** quis **est?** ehem **Pamphile,** **optimē** mihi tē **offers.** quid <id> **est?**

[687] [MYSIS ANCILLA]: **ōrāre jussit,** sī sē **amēs, era,** jam ut ad sēsē **veniās:**

[688] **vidēre ait tē cupere.** vāh **perii:** hoc **malum integrāscit.**

[689] [PAMPHILUS ADULESCENS]: **sīcin** mē atque illam **operā tuā** nunc **miserōs sollicitārī!**

[690] **nam idcircō accersor** **nūptiās** quod mī **apparārī sēnsit.**

[691] [CHARINUS ADULESCENS]: quibus quidem quam facile potuerat quiēscī, sī hic quiēsset!

[692] [DAVUS SERVUS]: age, sī hic nōn insānit satis suā sponte, instigā. atque edepol

[693] [MYSIS ANCILLA]: ea rēs est, proptereaēque nunc misera in maerōrest. Mysis,

[694] [PAMPHILUS ADULESCENS]: per omnis tibi adjūrō deōs numquam eam mē dēsertūrum,

[695] nōn sī capiendōs mihi sciam esse inimicōs omnis hominēs.

[696] hanc mī expetivī: contigit; conveniunt mōrēs: valeant

[697] quī inter nōs discidium volunt: hanc nisi mors mī adimet nēmō.

[698] [MYSIS ANCILLA]: resipiscō. nōn Apollinis magis vērūm atque hoc respōsumst.

[699] [PAMPHILUS ADULESCENS]: sī poterit fierī ut nē pater per mē stetisse crēdat

[700] quō minus hae fierent nūptiae, volō; sed sī id nōn poterit,

[701] id faciam, in prōclivī quod est, per mē stetisse ut crēdat.

[702] quis videor? miser, aequē atque egō. cōnsilium quaerō. fortis

[703] scio quid cōnēre. hoc ego tibi profectō effectum reddam.

[704] jam hōc opus est. quīn jam habeō. quid est? huic, nōn tibi habeō, nē errēs.

[705] [CHARINUS ADULESCENS]: sat habeō. quid faciēs? cedo. diēs hic mī ut satis sit vereor

[706] [DAVUS SERVUS]: ad agendum: nē vacuum esse mē nunc ad nārrandum crēdās:

[707] proinde hinc vōs amōliminī; nam mī impedimentō estis.

[708] [PAMPHILUS ADULESCENS]: ego hanc vīsam. quid tū? quō hinc tē agis? vērūm vīs dicam? immō etiam:

[709] [DAVUS SERVUS]: nārrātiōnis incipit mī initium. quid mē fiet?

[710] eho tū impudēns, nōn satis habēs quod tibi diēculam addō,

[711] quantum huic prōmoveō nūptiās? Dāve, at tamen. . . quid ergō?

[712] [CHARINUS ADULESCENS]: ut dūcam. rīdiculum. hūc face ad mē veniās, sī quid poteris.

[713] [DAVUS SERVUS]: quid veniam? nīl habeō. at tamen, sīquid. age veniam. sīquid,

[714] [CHARINUS ADULESCENS]: domī erō. tū, Mysis, dum exeō, parumper mē opperīre hīc.

[715] [MYSIS ANCILLA]: quāpropter? ita factōst opus. mātūrā. jam inquam hīc aderō.

Mysis Davus

[716] [MYSIS ANCILLA]: Nīlne esse propriūm cuiquam! dī vestram fidem!

[717] sumum bonum esse erae putābam hunc Pamphilum,

[718] amicum, amātōrem, virum in quōvīs locō

[719] parātum; vērūm ex eō nunc misera quem capit

[720] labōrem! facile hīc plūs malist quam illīc bonī.

[721] sed Dāvus exit. mī homō, quid istūc obsecrōst?

[722] quō portās puerum? Mysis, nunc opus est tuā

[723] [DAVUS SERVUS]: mihi ad hanc rem expromptā memoriā atque āstūtiā.

[724] [MYSIS ANCILLA]: quidnam incepturus accipe ā mē hunc ōcius

[725] [DAVUS SERVUS]: atque ante nostram jānuam appōne. obsecrō,

[726] [MYSIS ANCILLA]: humīne? ex ārā hinc sūme verbēnās tibi

[727] [DAVUS SERVUS]: atque eās susterne. quam ob rem id tūte nōn facis?

[728] quia, sī forte opus sit ad erum jūrandum mihi

[729] nōn apposuisse, ut liquidō possim. intellegō:

[730] [MYSIS ANCILLA]: nova nunc religiō in tē istaec incessit. cedo!

[731] [DAVUS SERVUS]: movē ōcius tē, ut quid agam porrō intellegās.

[732] prō Juppiter! quid est? spōnsae pater intervenit.

[733] repudiō quod cōnsilium primum intenderam.

[734] [MYSIS ANCILLA]: nescio quid nārrēs. ego quoque hinc ab dexterā

[735] [DAVUS SERVUS]: venīre mē assimilābō: tū ut susserviās

[736] ōrātiōnī, ut cumque opus sit, verbīs vidē.

[737] [MYSIS ANCILLA]: ego quid agās nīl intellegō; sed sīquid est

[738] quod meā operā opus sit vōbīs, ut tū plūs vidēs,

[739] manēbō, nēquōd vestrum remorer commodum.

Chremes Mysis Davus

- [740] [CHREMES SENEX]: **Revortor**, postquam quae **opus fuere** ad **nuptias**
[741] **gnatae paravi**, ut **jubeam accersi**. sed quid hoc?
[742] **puer herclest. mulier, tūn posuisti hunc? ubi illic est?**
[743] [MYSIS ANCILLA]: **nōn mihi respondēs?** nusquam **est**. vae **miseræ** mihi!
[744] **reliquit me homō** atque **abiit. dī vestram fidem**,
[745] [DAVUS SERVUS]: **quid turbaest apud forum!** quid illi **hominum litigant!**
[746] **tum annōna cārast.** (quid **dīcam aliud nescio.**)
[747] [MYSIS ANCILLA]: **cūr tū obsecrō hīc mē sōlam-** ? hem quae haec **est fābula?**
[748] [DAVUS SERVUS]: **eho Mysis, puer hic undest? quisve hūc attulit?**
[749] [MYSIS ANCILLA]: **satīn sanus quī mē id rogitēs?** quem ego igitur **rogem**
[750] [DAVUS SERVUS]: **quī hīc nēminem alium videam? mīror unde sit.**
[751] **dicturas quod rogō?** au! **concēde ad dexteram.**
[752] [MYSIS ANCILLA]: **dēlīrās: nōn tūte ipse. . . ? verbum sī mihi**
[753] [DAVUS SERVUS]: **ūnum** praeter quam quod **tē rogo faxis: cavē!**
[754] **male dīcis.** undest? **dīc clārē.** ā nōbīs. hahae!
[755] **mīrum vērō impudenter mulier sī facit**
[756] **meretrīx!** ab **Andriāst** haec, quantum **intellegō.**
[757] **adeōn vidēmur vōbīs esse idōneī**
[758] **in quibus sīc illūdātis? vēnī in tempore.**
[759] **properā adeō puerum tollere hinc ab jānuā.**
[760] **manē: cave quōquam ex istōc excessīs locō!**
[761] [MYSIS ANCILLA]: **dī tē ērādīcent!** ita mē **miseram** territās.
[762] [DAVUS SERVUS]: **tibi ego dīcō an nōn? quid vīs? at etiam rogās?**
[763] **cedo, cujum puerum hīc apposistī? dīc mihi.**
[764] [MYSIS ANCILLA]: **tū nescīs? mitte id quod sciō: dīc quod rogō.**
[765] **vestrī. cujus nostrī? Pamphilī.** hem quid? **Pamphilī?**
[766] **eho an nōn est? rēctē ego has semper fūgī nūptiās.**
[767] [DAVUS SERVUS]: **ō facinus animadvortendum!** quid **clāmitās?**
[768] **quemne ego herī vidī ad vōs afferrī vesperī?**
[769] [MYSIS ANCILLA]: **ō hominem audācem!** vērū: **vidī Cantharam**
[770] [DAVUS SERVUS]: **suffarcinātam. dīs pol habēō grātiam**
[771] [MYSIS ANCILLA]: **cum in pariendō aliquot affuērunt liberae.**
[772] [DAVUS SERVUS]: **nē illa illum haud nōvit cujus causā haec incipit:**
[773] **‘Chremēs sī positum puerum ante aedis viderit,**
[774] **suam gnātam nōn dabit’: tantō hercle magis dabit.**
[775] [CHREMES SENEX]: **nōn hercle faciet.** nunc adeō, ut tū **sīs sciēs,**
[776] [DAVUS SERVUS]: **nisi puerum tollis jam ego hunc in mediam viam**
[777] **prōvolvam tēque ibīdem pervolvam in lutō.**
[778] [MYSIS ANCILLA]: **tū pol homo nōn ēs sōbrius. fallācia**
[779] [DAVUS SERVUS]: **alia aliam trūdit: jam susurrārī audiō**
[780] **cīvem Atticam esse hanc.** hem. **‘coāctus lēgibus**
[781] **eam uxōrem dūcet.’** au **obsecrō, an nōn cīvis est?**
[782] [CHREMES SENEX]: **joculārium in malum insciēs paene incidī.**
[783] [DAVUS SERVUS]: **quis hic loquitur? ō Chremē, per tempus advenīs:**
[784] **auscultā. audīvī jam omnia. anne haec tū omnia?**
[785] [CHREMES SENEX]: **audīvī, inquam, ā principiō. audistīn, obsecrō? hem**
[786] [DAVUS SERVUS]: **scelera!** hanc jam **oportet in cruciātum hinc abripī.**
[787] **hic est ille: nōn tē crēdās Dāvum lūdere.**
[788] [MYSIS ANCILLA]: **mē miseram! nīl pol falsī dīxī, mī senex.**

[789] [CHREMES SENEX]: **nōvī omnem rem. est Simō intus? est. nē mē attigās,**
[790] [MYSIS ANCILLA]: **sceleste. sī pol Glyceriō nōn omnia haec. . .**
[791] [DAVUS SERVUS]: **eho inepta, nescīs quid sit āctum? quī sciam?**
[792] **hic socer est. aliō pactō haud poterat fierī**
[793] **ut scīret haec quae volumus. praedīcerēs.**
[794] **paulum interesse cēnsēs ex animō omnia,**
[795] **ut fert nātūra, faciās an dē industriā?**

Crito Mysis Davus

[796] [CRITO SENEX]: **In hāc habitāsse plateā dictumst Chrȳsidem,**
[797] **quae sēsē inhonestē optāvit parere hīc dītiās**
[798] **potius quam honestē in patriā pauper vīveret:**
[799] **ejus morte ea ad mē lēge rediērunt bona.**
[800] **sed quōs perconter videō: salvēte. obsecrō,**
[801] [MYSIS ANCILLA]: **quem videō? estne hic Critō sōbrīnus Chrȳsidis?**
[802] **is est. ō Mȳsis, salvē! salvus sīs, Critō.**
[803] [CRITO SENEX]: **itan Chrȳsis? hem. nōs quidem pol miserās perdidit.**
[804] **quid vōs? quō pactō hīc? satine rēctē? nōsne? sīc**
[805] [MYSIS ANCILLA]: **ut quīmus, ajunt, quandō ut volumus nōn licet.**
[806] [CRITO SENEX]: **quid Glycerium? jam hic suōs parentīs repperit?**
[807] [MYSIS ANCILLA]: **utinam! an nōndum etiam? haud auspicātō hūc mē appulī;**
[808] [CRITO SENEX]: **nam pol, sī id scīssem, numquam hūc tetulīsem pedem.**
[809] **semper ejus dictast esse haec atque habitast soror;**
[810] **quae illius fuēre possidet: nunc mē hospitem**
[811] **lītis sequī quam id mihi sit facile atque ūtile**
[812] **aliōrum exempla commonent. simul arbitror**
[813] **jam aliquem esse amicum et dēfēnsōrem eī; nam ferē**
[814] **grandicula jam profectast illinc: clāmitent**
[815] **mē sȳcophantam, hērēditātem persequī**
[816] **mendicum. tum ipsam dēspoliāre nōn libet.**
[817] [MYSIS ANCILLA]: **ō optime hospes! pol, Critō, antīquum obtinēs.**
[818] [CRITO SENEX]: **dūc mē ad eam, quandō hūc vēnī, ut videam. maximē.**
[819] [DAVUS SERVUS]: **seguar hōs: nōlō mē in tempore hōc videat senex.**

Akt V

Chremes Simo

[820] [CHREMES SENEX]: **Satis jam satis, Simō, spectāta ergā tē amicitiaſt mea;**
[821] **satis periclī incēpī adire: ōrandī jam finem face.**
[822] **dum studeō obsequī tibi, paene illūsī vītā filiae.**
[823] [SIMO SENEX]: **immō enim nunc cum maximē abs tē postulō atque ōrō, Chremē,**
[824] **ut beneficium verbīs initum dūdum nunc rē comprobēs.**
[825] [CHREMES SENEX]: **vide quam inīquus sīs prae studiō: dum id efficiās quod libet,**
[826] **neque modum benignitātis neque quid mē ōrēs cōgitās;**
[827] **nam sī cōgitēs remittās jam mē onerāre injūriīs.**
[828] [SIMO SENEX]: **quibus? at rogītās? perpulistī mē ut hominī adulēscentulō**
[829] [CHREMES SENEX]: **in aliō occupātō amōre, abhorrentī ab rē uxōriā,**
[830] **filiam ut darem in sēditionem atque in incertās nūptiās,**
[831] **ejus labōre atque ejus dolōre gnātō ut medicārer tuō.**
[832] **impetrāstī: incēpī, dum rēs tetulit. nunc nōn fert: ferās.**
[833] **illam hinc cīvem esse ajunt; puer est nātus: nōs missōs face.**

[834] [SIMO SENEX]: per ego tē deōs ōrō, ut nē illis animum inducās crēdere,
 [835] quibus id maximē ūtilest illum esse quam deterrimum.
 [836] nūptiarum grātiā haec sunt ficta atque incepta omnia.
 [837] ubi ea causa quam ob rem haec faciunt erit adēpta his, dēsinent.
 [838] [CHREMES SENEX]: errās: cum Dāvō egomet vīdī jūrgantem ancillam. sciō. at
 [839] vērō vultū, cum ibi mē adesse neuter tum praesēnterant.
 [840] [SIMO SENEX]: crēdō et id factūrās Dāvus dūdum praedixit mihi; et
 [841] nesciō quī id tibi sum oblītus hodiē, ac voluī, dicere.

Davus Chremes Simo Dromo

[842] [DAVUS SERVUS]: Animō nūnciam ōtiōsō esse imperō. em Dāvum tibi!
 [843] [SIMO SENEX]: unde ēgreditur? meō praesidiō atque hospitis. quid illud malist?
 [844] [DAVUS SERVUS]: ego commodiōrem hominem adventum tempus nōn vīdī. scelus,
 [845] [SIMO SENEX]: quemnam hic laudat? omnis rēs est jam in vadō. cessō alloquī?
 [846] [DAVUS SERVUS]: erus est: quid agam? ō salvē, bone vir. ehem Simō, ō noster Chremē,
 [847] omnia apparāta jam sunt intus. cūrāstī probē.
 [848] ubi volēs accerse. bene sānē; id enimvērō hinc nunc abest.
 [849] [SIMO SENEX]: etiam tū hoc respondēs quid istic tibi negōtist? mihin? ita.
 [850] [DAVUS SERVUS]: mihin? tibi ergō. modo intrōī. quasi ego quam dūdum rogem.
 [851] cum tuō gnātō ūnā. anne est intus Pamphilus? crucior miser!
 [852] [SIMO SENEX]: eho nōn tū dīxtī esse inter eōs inimicitias, carnufex?
 [853] [DAVUS SERVUS]: sunt. cūr igitur hic est? quid illum cēnsēs? cum illā litigat.
 [854] immo vērō indignum, Chremē, jam facinus faxō ex mē audiēs.
 [855] nescioquis senex modo vēnit, ellum, cōnfidēns catus:
 [856] cum faciem videās, vidētur esse quantivīs preti:
 [857] trīstis sevērītās inest in vultū atque in verbis fidēs.
 [858] [SIMO SENEX]: quidnam apportat? nīl equidem nisi quod illum audīvī dicere.
 [859] quid ait tandem? Glycerium sē scīre cīvem esse Atticam. hem
 [860] Dromo, Dromō. quid est? Dromō. audī. verbum sī addideris. . . Dromō.
 [861] [DAVUS SERVUS]: audī obsecrō. quid vīs? sublimem intrō rape hunc, quantum potest.
 [862] [DROMO LORARIUS]: quem? Dāvum quam ob rem? quia lubet. rape inquam. quid fēcī? rape.
 [863] [DAVUS SERVUS]: sī quicquam inveniēs mē mentitum, occiditō. nīl audiō.
 [864] [DROMO LORARIUS]: ego jam tē commōtum reddam. tamen etsī hoc vērūst? tamen.
 [865] [SIMO SENEX]: cūrā asservandum vīctum, atque audīn? quādrupedem cōstringitō.
 [866] age nūnciam: ego pol hodiē, sī vīvō, tibi
 [867] ostendam erum quid sit periclī fallere,
 [868] et illi patrem. āh nē saevī tantō opere. ō Chremē,
 [869] pietātem gnātī! nōnne tē miseret mei?
 [870] tantum labōrem capere ob tālem filium!
 [871] age Pamphile, exī Pamphile: ecquid tē pudet?

Pamphilus Simo Chremes

[872] [PAMPHILUS ADULESCENS]: Quis mē vult? perīi, pater est. quid ais, omnium. . . ? āh
 [873] [CHREMES SENEX]: rem potius ipsam dīc ac mitte male loquī.
 [874] [SIMO SENEX]: quasi quicquam in hunc jam gravius dīcī possiet.
 [875] ain tandem, cīvis Glyceriumst? ita praedicant.
 [876] 'ita praedicant'? ō ingentem cōnfidentiam!
 [877] num cōgitat quid dīcat? num factī piget?
 [878] vide num ejus color pudōris signum usquam indicat.
 [879] adeō impotentī esse animō ut praeter cīvium
 [880] mōrem atque lēgem et suī voluntātem patris

[881] tamen hanc habere studeat cum summō probrō!

[882] [PAMPHILUS ADULESCENS]: mē miserum! hem modone id dēmum senstī, Pamphile?

[883] [SIMO SENEX]: ōlim istūc, ōlim cum ita animum induxtī tuum,

[884] quod cuperēs aliquō pactō efficiendum tibi,

[885] eōdem diē istūc verbum vēre in tē accidit.

[886] sed quid ego? cūr mē excruciō? cūr mē mācerō?

[887] cūr meam senectūtem hujus sollicitō āmentīā?

[888] an ut prō hujus peccātis ego supplicium sufferam?

[889] immō habeat, valeat, vivat cum illā. mī pater!

[890] quid 'mī pater'? quasi tū hujus indigeās patris.

[891] domus uxor liberī inventī invītō patre;

[892] adductī quī illam hinc cīvem dīcant: vīcerīs.

[893] [PAMPHILUS ADULESCENS]: pater, licetne pauca? quid dīcēs mihi? at

[894] [CHREMES SENEX]: tamen, Simō, audī. ego audiam? quid audiam,

[895] [SIMO SENEX]: Chremē? at tandem dīcat. age dīcat, sinō.

[896] [PAMPHILUS ADULESCENS]: ego mē amāre hanc fateor; sī id peccārest, fateor id quoque.

[897] tibi, pater, mē dēdō: quidvis oneris impōne, imperā.

[898] vīs mē uxōrem dūcere? hanc vīs mittere? ut poterō feram.

[899] hoc modo tē obsecrō, ut nē crēdās ā mē allēgātum hunc senem:

[900] sine mē expūrgem atque illum hūc cōram addūcam. addūcās? sine, pater.

[901] [CHREMES SENEX]: aequum postulat: dā veniam. sine tē hoc exōrem. sinō.

[902] [SIMO SENEX]: quidvis cupiō dum nē ab hōc mē fallī comperiar, Chremē.

[903] [CHREMES SENEX]: prō peccātō magnō paulum supplicī satis est patrī.

Crito Chremes Simo Pamphilus

[904] [CRITO SENEX]: Mitte ōrāre. ūna hārum quaevis causa mē ut faciam monet,

[905] vel tū vel quod vērumst vel quod ipsī cupiō Glyceriō.

[906] [CHREMES SENEX]: Andrium ego Critōnem videō? certē is est. salvus sīs, Chremē.

[907] quid tū Athēnās īsolēns? ēvēnit. sed hicinest Simō?

[908] hic. Simō. . . mēn quaeris? eho tū, Glycerium hinc cīvem esse ais?

[909] [CRITO SENEX]: tū negās? itane hūc parātus advenīs? quā rē? rogās?

[910] [SIMO SENEX]: tūne impūne haec faciās? tūne hīc hominēs adulēscēntulōs

[911] īmperītōs rērum, ēductōs liberē, in fraudem illicis?

[912] sollicitandō et pollicitandō eōrum animōs lactās? sānun ēs?

[913] ac meretrīciōs amōrēs nūptiīs conglūtinās?

[914] [PAMPHILUS ADULESCENS]: perīī, metuō ut sustet hospes. sī, Simō, hunc nōris satis,

[915] [CHREMES SENEX]: nōn ita arbitrēre: bonus est hic vir. hic vir sit bonus?

[916] [SIMO SENEX]: itane attemperātē ēvēnit, hodiē in ipsīs nūptiīs

[917] ut venīret, antehāc numquam? est vērō huic crēdendum, Chremē.

[918] [PAMPHILUS ADULESCENS]: nī metuam patrem, habeō prō illā rē illum quod moneam probē.

[919] [SIMO SENEX]: sīcophanta. hem. sīc, Critō, est hic: mitte. videat quī siet.

[920] [CRITO SENEX]: sī mihi perget quae vult dīcere, ea quae nōn vult audiet.

[921] ego istaec moveō aut cūrō? nōn tū tuum malum aequō animō ferās!

[922] nam ego quae dixī vēra an falsa audierim jam scīrī potest.

[923] Atticus quīdam ōlim nāvī frāctā ad Andrum ējectus est

[924] et istaec ūnā parva virgō. tum ille egēns forte applicat

[925] primum ad Chrīsidis patrem sē. fābulam inceptat. sine.

[926] itane vērō obturbat? perge. Tum is mihi cognātus fuit

[927] quī eum recēpit. ibi ego audīvī ex illō sēsē esse Atticum.

[928] is ibi mortuust. ejus nōmen? nōmen tam cito? Phānia? hem

[929] perīī! vērum hercle opīnor fuisse Phāniam; hoc certō sciō,

[930] Rhamnūsium sē ajēbat esse. ō Juppitēr! eadem haec, Chremē,
 [931] multī aliī in Andrō tum audīre. utinam id sit quod spērō! eho dīc mihi,
 [932] [CHREMES SENEX]: quid eam tum? suamne esse aibat? nōn. quōjam igitur? frātris filiam.
 [933] certē meast. quid aīs? quid tu aīs? arrige aurīs, Pamphile!
 [934] [SIMO SENEX]: quī crēdis? Phānia illic frāter meus fuit. nōram et sciō.
 [935] [CHREMES SENEX]: is bellum hinc fugiēns mēque in Asiam persequēns proficīscitur:
 [936] tum illam relinquere hīc est veritus. postillā primum audiō
 [937] quid illō sit factum. vix sum apud mē: ita animus commōtust metū
 [938] [PAMPHILUS ADULESCENS]: spē gaudiō, mirandō tantō tam repentinō hōc bonō.
 [939] [SIMO SENEX]: ne istam multimodīs tuam invenīri gaudeō. crēdō, pater.
 [940] [CHREMES SENEX]: at mī ūnus scrūpulus etiam restat quī mē male habet. dignus ēs
 [941] [PAMPHILUS ADULESCENS]: cum tuā religiōne, odium: nōdum in scirpō quaeris. quid istud est?
 [942] [CHREMES SENEX]: nōmen nōn convenit. fuit hercle huic aliud parvae. quod, Critō?
 [943] numquid meministī? id quaerō. egon hujus memoriam patiar meae
 [944] [PAMPHILUS ADULESCENS]: voluptātī obstāre, cum ego possim in hāc rē medicārī mihī?
 [945] nōn patiar heus, Chremē, quod quaeris, Pāsibulast. ipsast. east.
 [946] ex ipsā mīliēns audīvī. omnis nōs gaudēre hoc, Chremē,
 [947] [SIMO SENEX]: tē crēdō crēdere. ita mē di ament, crēdō. quod restat, pater. . .
 [948] jamdūdum rēs reddūxit mē ipsa in grātiām. ō lepidum patrem!
 [949] [PAMPHILUS ADULESCENS]: dē uxōre, ita ut possēdī, nīl mūtāt Chremēs? causa optimast;
 [950] [CHREMES SENEX]: nisi quid patēr ait aliud. nempe id. scīlicet. dōs, Pamphile, est
 [951] decem talenta. accipiō. properō ad filiam. eho mēcum, Critō;
 [952] nam illam mē crēdō haud nōsse. cūr nōn illam hūc trānsferri jubēs?
 [953] [PAMPHILUS ADULESCENS]: rēctē admonēs: Dāvō ego istūc dēdam jam negōtī. nōn potest.
 [954] quī? quia habet aliud magis ex sēsē et majus. quidnam? vīnctus est.
 [955] pater, nōn rēctē vīnctust. haud ita jussī. jube solvī, obsecrō.
 [956] [SIMO SENEX]: age fiat. at mātūrā. eō intrō. ō faustum et fēlicem diem!

Charinus Pamphilus Davus

[957] [CHARINUS ADULESCENS]: Prōvīsō quid agat Pamphilus. atque eccum. aliquis mē forsitan
 [958] [PAMPHILUS ADULESCENS]: putet nōn putāre hoc vērūm, at mihi nunc sīc esse hoc vērūm libet.
 [959] ego deōrum vītām eāpropter sempiternam esse arbitror
 [960] quod voluptātēs eōrum propriae sunt; nam mī immortalitās
 [961] partast, sī nūlla aegritūdō huic gaudiō intercesserit.
 [962] sed quem ego mihi potissimum optem, nunc cui haec nārrem, darī?
 [963] [CHARINUS ADULESCENS]: quid illud gaudist? Dāvum videō. nēmōst quem māllem omnium;
 [964] [PAMPHILUS ADULESCENS]: nam hunc sciō meā solidē solum gāvīsūrum gaudiā.
 [965] [DAVUS SERVUS]: Pamphilus ubinam hīc est? Dāve. quis homōst? ego sum. ō Pamphile.
 [966] [PAMPHILUS ADULESCENS]: nescīs quid mī obtigerit. certē; sed quid mī obtigerit sciō.
 [967] et quidem egō. mōre hominum ēvēnīt ut quod sim nānctus malī
 [968] [DAVUS SERVUS]: prius rescīscerēs tū quam ego illud quod tibi ēvēnīt bonī.
 [969] [PAMPHILUS ADULESCENS]: Glycerium mea suōs parentīs repperit. factum bene. hem.
 [970] pater amicus summus nobīs. quis? Chremēs. nārās probē.
 [971] nec mora ūllast quīn eam uxōrem dūcam. num illic somniat
 [972] [CHARINUS ADULESCENS]: ea quae vigilāns voluit? tum dē puerō, Dāve. . . āh dēsine!
 [973] [DAVUS SERVUS]: sōlus est quem diligant dī. salvus sum sī haec vēra sunt.
 [974] [CHARINUS ADULESCENS]: colloquar. quis homōst? Charīne, in tempore ipsō mī advenīs.
 [975] bene factum. audistī? omnia. age, mē in tuīs secundīs respice.
 [976] tuus est nunc Chremēs: factūrum quae volēs sciō esse omnia.
 [977] [PAMPHILUS ADULESCENS]: meminī: atque adeō longumst illum mē exspectāre dum exeat.
 [978] sequere hāc mē: intus apud Glycerium nunc est. tū, Dāve, abi domum,

- [979] properē, accerse hinc quī auferant eam quid stās? quid cessās? eō.
- [980] [DAVUS SERVUS]: nē exspectētis dum exeant hūc: intus dēspōndēbitur;
- [980a] [PAMPHILUS ADULESCENS]: Tē exspectābam: est dē tuā rē
quod agere ego tēcum volō.
- [981] [DAVUS SERVUS]: intus trānsigētur sīquid est quod restet. plaudite!
- [981a] [PAMPHILUS ADULESCENS]: operam dedi nē mē esse oblītum
dicās tuae gnātae alterae.
- [982a] tibi mē opīnor invēnisse dignum tē atque illā virum. Āh,
- [983a] [CHARINUS ADULESCENS]: perīi, Dāve, dē meō amōre ac vītā nunc sors tollitur.
- [984a] [CHREMES SENEX]: nōn nova istaec mihi condiō est, sī voluissem, Pamphile.
- [985a] [CHARINUS ADULESCENS]: occidī, Dāve. mane. perīi. id quam ob rem nōn voluī ēloquar:
- [986a] [CHREMES SENEX]: nōn idcirco quod eum omnīnō affīnem mihi nōllem. . . hem! tacē.
- [987a] sed amicitia nostra quae est ā patribus nostrīs trādita
- [988a] nōbīs, aliquam partem studiū adauctam trādī liberīs.
- [989a] nunc cum cōpiā ac fortunā utriūque ut obsequeretur dedit,
- [990a] dētur. bene factum. adī atque age hominī grātiās. salvē, Chremēs,
- [991a] [CHARINUS ADULESCENS]: amicōrum meōrum omnium cārissime.
- [992a] quod mihi nōn minus est gaudiō quam id quod volō
- [993a] quod abs tē expetō:
- [994a] mē repperisse ut habitus antehāc fuī tibi.
- [995a] [CHREMES SENEX]: animum, Charīne, quod ad cumque applicāverīs
- [996a] studium exinde ut erit tūte existimāberis.
- [997a] id ita esse facere conjectūram ex mē licet:
- [998a] aliēnus abs tē tamen quis tū essēs nōveram.
- [999a] [CHARINUS ADULESCENS]: ita rēs est. gnātam tibi meam Philūmenam
- [1000a] [CHREMES SENEX]: uxōrem et dōtis sex talenta spondeō.